

FÖRVALTNINGSPLAN 2016-2021
SÖDRA ÖSTERSJÖNS
VATTENDISTRIKT
DEL 1

INTRODUKTION

*Vattenförvaltning
och dess verktyg i Sverige*

MISSIV

Förvaltningsplan för Södra Östersjöns vattendistrikt 2016 - 2021

Vattenmyndigheten för Södra Östersjöns vattendistrikt har beslutat om denna förvaltningsplan den 14 december 2016, enligt 5 kap. 5 § miljöbalken och 6 kap. 1 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (VFF).

Syftet med förvaltningsplanen är dels att sammanfatta arbetet som har bedrivits inom den första vattenförvaltningscykeln vad avser statusklassificering av yt- och grundvatten samt framtagande av miljökvalitetsnormer och dels att presentera det åtgärdsprogram som ska genomföras för att förbättra de vatten som inte når uppsatta mål. Åtgärdsprogrammet redovisar åtgärdernas relation till distriktets prioriterade utmaningar och miljöproblem samt en konsekvensanalys. Av åtgärdsprogrammet framgår det vilka åtgärder som behöver vidtas vid vilken tidpunkt samt vilken myndighet eller kommun som behöver vidta respektive åtgärd.

Vattenmyndighetens beslut om miljökvalitetsnormer för Södra Östersjöns vattendistrikt framgår av föreskriften 08FS 2016:15 och är kungjord genom Länsstyrelsen i Kalmars författningssamling.

Vattenmyndigheten konstaterar att det behövs ett omfattande arbete av både myndigheter och kommuner för att omsätta vattenförvaltningens åtgärdsprogram i operativa åtgärder för att klara miljökvalitetsnormerna.

Vattenmyndigheten har genomfört en miljöbedömning av åtgärdsprogrammet, enligt 6 kap. 11 § miljöbalken. I miljöbedömningen ingår det en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. 12 § miljöbalken som beslutades innan samrådet (se 537-6407-14).

Detta beslut har föregåtts av samråd enligt 5 kap. 4 § miljöbalken. De synpunkter som har framkommit under samrådet kring förslagen till åtgärdsprogram och miljökonsekvensbeskrivning har sammanställts enligt bestämmelserna i 6 kap. 16 § miljöbalken i en särskild sammanställning.

Efter samrådet har regeringen prövat åtgärdsprogrammet enligt 6 kap. 4 § förordningen (2004:660) och beslutade i skrivelse M2015_01776_Nm (2016-10-06) om ett antal förändringar av åtgärdsprogrammet.

Malin Almquist

Tf Landshövding i Kalmar län

Tf Ordförande i vattendelegationen för Södra Östersjöns vattendistrikt

1	Hög tid för bättre vatten	4
	Bra vatten ger nytta för många	4
	Förutsättningarna är goda	4
	En ny fas i åtgärdsarbetet	5
2	Vattenförvaltning i Sverige.....	5
3	Förvaltningsplan 2016-2021 för Södra Östersjöns vattendistrikt	7
	Förvaltningsplanens delar.....	8
	Läs mer	9
4	Prioriterade åtgärder i Södra Östersjöns vattendistrikt	11
	Förutsättningar som utmärker Södra östersjöns vattendistrikt	11
	Distriktets vatten har i allmänhet inte god status	11
	Grund för prioritering av åtgärder i Södra Östersjöns vattendistrikt.....	12
	Utmaning 1: Åtgärder som bidrar till minskad övergödning	12
	Utmaning 2: Åtgärder som säkrar dricksvattenförsörjningen	13
	Utmaning 3: Åtgärder som minskar effekter av miljögifter från pågående och gamla utsläpp 14	
	Utmaning 4: Åtgärder för fria vandringsvägar och minskad fysisk påverkan.....	15
5	Vem ansvarar för genomförandet?	16
	Vattendelegationen fattar beslut.....	16
	Vattenmyndigheterna samordnar och samverkar	16
	Länsstyrelser och centrala myndigheter har olika ansvar	16
	Kommunerna har flera olika roller	17
	Vattenråden viktiga för samverkan.....	18
	Företag och frivilliga gör stor nytta	18
	Samordning inom åtgärdsområden.....	19
6	Sammanfattning av hela åtgärdsprogrammet	20
	Åtgärder som bidrar till minskad övergödning	20
	Åtgärder som säkrar dricksvattenförsörjningen.....	20
	Åtgärder som minskar effekter av miljögifter	21
	Åtgärder för fria vandringsvägar och minskad fysisk påverkan	21
	Åtgärder som minskar effekter av försurning	21
	Åtgärder som minskar effekter av främmande arter	21
	Åtgärder mot övriga problem.....	22
	Tabell över åtgärdsprogrammets myndighetsåtgärder.....	22
7	Åtgärdsprogrammets konsekvenser.....	27

1 Hög tid för bättre vatten

Vatten är världens viktigaste livsmedel och det naturliga vattenlandskapets ekosystemtjänster är svåra att klara sig utan. De bidrar med flödesutjämning, vattenrening, produktion av fisk och är viktiga rekreativmiljöer – för att nämna några. Utan vatten av tillräcklig kvalitet och kvantitet kan samhället omöjligt bygga varken social eller ekonomisk välfärd. Vattenbrist hotar miljontals redan utsatta människor världen över, medan andra drabbas av skyfall och översvämningar. I Sverige har vi över lag haft relativt gott om vatten, men år 2016 blev en väckarklocka för många i framför allt de sydöstra delarna av landet. Grundvattennivåerna på Öland och Gotland var då historiskt låga, och även på fastlandet närmade sig många kommuner ett krisläge för dricksvattenförsörjningen.

Det är i sådana situationer lätt att se hur viktigt det här arbetet faktiskt är. Att värna, vårda, restaurera och planera för hållbar och rättvis vattenanvändning och livskraftiga ekosystem kan vara den bästa investering vi gjort, både för egen del och för kommande generationer. Men det är bråttom. År 2027 ska problemen vara lösta.

Bra vatten ger nytta för många

Många användare drar nytta av det som vattnet ger. I Södra Östersjöns vattendistrikt finns jordbruk, produktion av livsmedel, pappersmassa och andra produkter, offentliga verksamheter och hushåll som alla är beroende av bättre vatten – av god kvalitet och kvantitet. Men övergödda sjöar, algbloomingar i havet och miljögifter i dricksvattentäkter ställer till problem. De över 700 vattendragsträckor där det finns dammar, vägtrummor och andra anläggningar som hindrar vandrande fisk från att nå sina lekområden och det faktum att Östersjön är ett av världens mest förorenade havsområden – detta är omfattande utmaningar som inte bör skjutas på framtiden.

Det dyker också upp nya problem som måste hanteras. De senaste åren har dricksvattenförsörjningen på vissa håll varit hotad, både i ytvatten- och grundvattentäkter. Ett exempel är brandbekämpningskemikalien PFOS (perfluoroktansulfonat), ett långlivat miljögift som ackumuleras i naturen, vilket lett till att vattentäkter och vattenverk har stängts.

Rent vatten är inte bara viktigt för samhällets välfärd idag, utan kan vara avgörande för utvecklingen framöver. Möjligheterna för samhället att utvecklas i framtiden begränsas om många vattenförekomster tillåts ha dålig status. Kostnaderna skjuts då framåt utan att kunskapen finns om hur förmågan att bära dem ser ut för kommande generationer. God status kan ses som en försäkring för att samhällets alla framtida behov av vatten kan tillgodoses. Faktum är att det kan bli riktigt dyrt att vänta tills problemen är för stora. Ett exempel är hamnbassängen i Oskarshamn där bottensedimenten i över 150 år har förorenats med tungmetaller från kringliggande verksamheter. Saneringen beräknas kosta över 500 miljoner kronor.

Istället kan vattnets värden förvaltas väl och problemen lösas genom effektiv samverkan. Tillgången till rent vatten och rika vattenmiljöer kan då ge viktiga konkurrensfördelar som hjälper verksamheter i regionen att växa. Det ger också goda hälso- och levnadsförutsättningar för vattendistriktets invånare.

Förutsättningarna är goda

Den växande naturturismen omsätter redan idag 3,6 miljarder kronor per år i Sverige (Fredman, P. & Margaryan, L, 2014). Ett genomförande av åtgärder för bättre vatten ger direkta positiva effekter för stora delar av turismsektorn, som då kan växa ännu mer. Åtgärderna ökar också efterfrågan på teknikutveckling och innovation. I Europa har arbetet för bättre vatten bidragit till en världsledande vattensektor med 9 000 små och

medelstora företag (EU-kommissionen, 2015). Vattenförvaltning är därför så mycket mer än miljöskydd: Det är en viktig grund för samhällets välfärd, och för en hållbar samhällsutveckling.

Sverige och Östersjöregionen i stort har enastående förutsättningar att hitta lösningar på problemen i Östersjön (Holfve et al, 2013). Här finns bland annat finansiell styrka, hög utbildningsnivå, starka inhemska företag och hög forskningskvalitet. Detta är faktorer som stärker förutsättningarna för all vattenförvaltning. För att arbetet ska bli effektivt behöver många aktörer involveras och komma överens om hur åtgärderna ska genomföras och, inte minst finansieras. Då kan vi tillsammans nå ett till synes enkelt mål – bättre status i våra vatten.

En ny fas i åtgärdsarbetet

Förvaltningen av Sveriges vatten går nu in i en ny fas, och en ny sexårig förvaltningsperiod. Åtgärdsprogrammet är beslutat och arbetet med att få till stånd så många åtgärder som vattnets tillstånd kräver kan ta fart på allvar. Miljökvalitetsnormerna anger målet – vilken kvalitet ska vattnet ha när sexårsperioden är slut?

Åtgärdsprogrammet pekar ut 57 åtgärder som ger förutsättningar att nå dit. Nationella myndigheter, länsstyrelser och kommuner får där i uppdrag att bland annat vägleda och bedriva tillsyn eller utveckla styrmedel inom sitt ansvarsområde. Åtgärderna ska leda till att verksamhetsutövare som bedriver vattenkraft, VA-verksamhet, lantbruk, skogsbruk och industrier och andra aktörer att göra insatser i och omkring vattenmiljöerna som leder till att vattenkvaliteten faktiskt förbättras, så att miljökvalitetsnormerna följs. Fysiska åtgärder, åtgärder som innebär fysiska förändringar eller förebygger påverkan, som kan genomföras är bland annat sanering av förorenad mark, skydd av dricksvattentäkter, förbättrad avloppsrening, anläggande av våtmarker och en mängd ytterligare åtgärder. De viktigaste fysiska åtgärderna presenteras här i förvaltningsplanens del 1. Fler förslag på vad som kan göras på plats i och kring vattnen finns i VISS, Vatteninformationssystem Sverige, www.viss.lansstyrelsen.se.

Från att ha fokuserat på att ringa in och beskriva problemen behöver vi alla – såväl vattenmyndigheter som andra aktörer – se till att öka takten i åtgärdsarbetet.

Det är hög tid för bättre vatten!

2 Vattenförvaltning i Sverige

EU:s ramdirektiv för vatten beskriver hur Sveriges vatten ska förvaltas. Samma ramar gäller i alla EU-länder. Bedömningar ska göras likadant i alla vatten. Det naturliga växt- och djurlivet i vatten ska värnas och tillgången på rent vatten för dricksvattenproduktion ska säkras.

När arbetet startade var det övergripande målet i ramdirektivet för vatten att alla vatten skulle ha god status 2015. Vattenförekomster med stora och svårlösta problem som inte bedömdes kunna lösas till 2015 fick då en tidsfrist. Än idag har långt ifrån alla vatten god status, men till år 2021, då åtgärdsprogrammet ska vara genomfört, bör läget vara bättre.

För varje vattenförekomst finns tydliga mål, miljökvalitetsnormer (MKN), som ska uppnås inom en viss tid. MKN är kvalitetskrav som tar sikte på tillståndet i miljön och vad människan bedöms kunna utsättas för utan att ta alltför stor skada. De reglerar den kvalitet miljön ska ha uppnått till en viss tidpunkt, istället för att reglera utsläppsmängder från enskilda källor. MKN får sin verkan genom att de styr kommuner och myndigheter som vid bland annat planering, tillsyn och tillståndsgivning ska se till att normerna följs genom att åtgärder vidtas av olika typer av verksamhetsutövare.

Åtgärdsprogrammet samlar de åtgärder som kommuner och myndigheter ska genomföra.

Figur 1.1. Vattenförvaltning är ett iterativt arbete - varje sexårsperiod upprepas momenten övervakning, bedömning av status, analys av påverkan och risk för försämring av status samt bedömning av ekonomiska förutsättningar och konsekvenser. I slutet av varje sexårsperiod beslutar vattendelegationen om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för kommande period. Genom samverkan med andra aktörer leder vattenförvaltningsarbetet till åtgärder för bättre vatten så att miljökvalitetsnormerna kan följas.

Vattenresurserna förvaltas i avrinningsområden och fem vattendistrikt, eftersom vatten rinner mot sitt utlopp i havet oavsett vilka lands-, läns- eller kommungränser som korsas. Det gör att både påverkan, förbättringsåtgärder och nyttan av rent vatten är gemensamma angelägenheter. Här krävs samarbete över både läns- kommun- och landsgränser och helhetssyn på allt vatten, såväl grundvatten, ytvatten som kustvatten. En viktig hörnsten i arbetet är att säkerställa lokal förankring och att beslut fattas nära de som berörs. Därför finns vattenråd och andra vattenorganisationer som samlar lokala intressenter kring vatten. När beslutsfattare och lokal opinion har samma mål och drar åt samma håll uppnås störst effekt.

Kommuner och myndigheter rapporterar också varje år tillbaka till vattenmyndigheterna hur deras åtgärdsarbete fortlöper. Resultaten av återrapporteringen utvärderas för att se om de åtgärder som genomförs är tillräckliga eller om ytterligare åtgärder behöver tillkomma i nästa åtgärdsprogram. Resultaten används också som underlag för Sveriges rapportering till EU. Under åren 2016-2021 kommer vattenmyndigheten, i samverkan med andra myndigheter, att utveckla uppföljningen av både myndighetsåtgärder och fysiska åtgärder.

3 Förvaltningsplan 2016-2021 för Södra Östersjöns vattendistrikt

Förvaltningsplanen redovisar hur Sveriges vatten förvaltats under den gångna sexårsperioden, och blickar framåt mot kommande sex år. Planen är uppdelad i fem olika delar, samt Miljökvalitetsnormer för vatten och ett antal bilagor. Åtgärdsprogrammet är en del av förvaltningsplanen (del 4) och baseras på tillståndet i vattenmiljöerna och den påverkan som vattnet utsätts för.

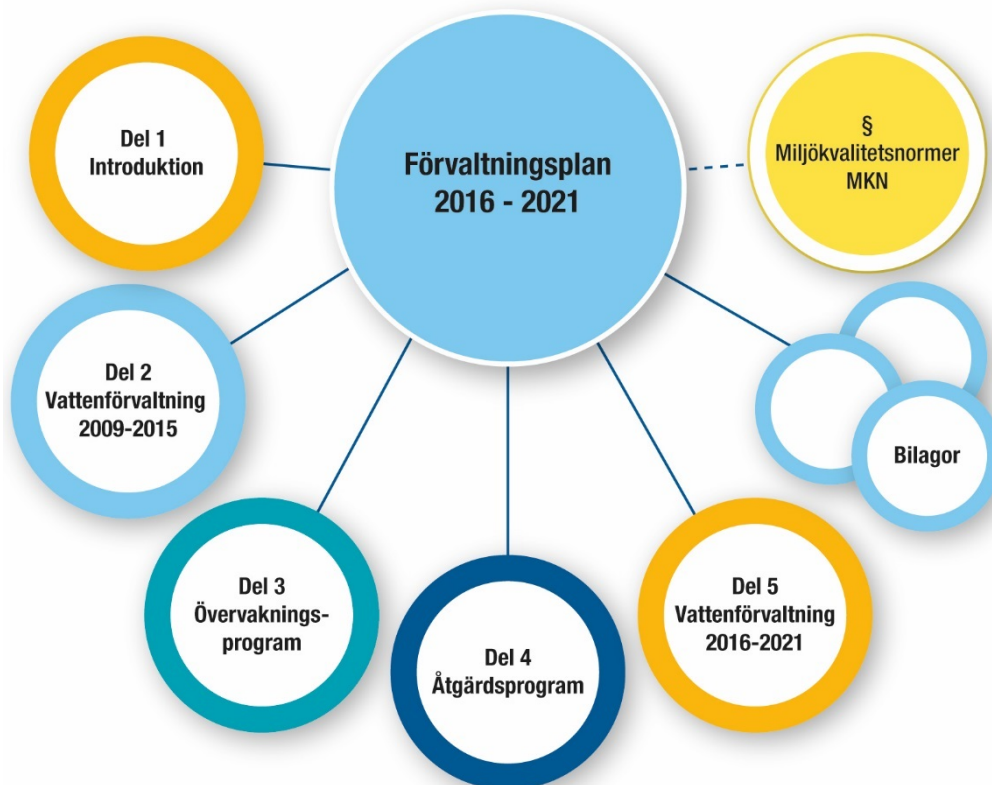
Förvaltningsplanen som helhet redovisar:

- vattens tillstånd och användning,
- påverkan på vattenmiljöerna och de miljöproblem som orsakas av detta,
- miljökvalitetsnormer som är målet för vattens status år 2015, 2021 eller 2027,
- åtgärder för att komma till rätta med miljöproblemen och nå miljökvalitetsnormerna,
- sammanvägda konsekvenser av åtgärdsprogrammet,
- övervakning av distriktets vatten,
- bakgrund och tillvägagångssätt för reviderade miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram samt
- riktningen för kommande arbete i vattendistriktet.

Planen ger både överblick över vattenförvaltningsarbetet och förståelse för hur arbetet bedrivs, och kan användas som referens och planeringsunderlag av såväl myndigheter och kommuner som av andra aktörer.

Förvaltningsplanen rapporteras också till EU-kommissionen som en del i det europeiska arbetet med vattenförvaltning.

Nedan följer en kort sammanfattning av innehållet i förvaltningsplanens delar och det arbete som beskrivs i dessa.

Schematisk bild över förvaltningsplanens olika delar.

Förvaltningsplanens delar

Introduktionen (del 1) presenterar kort förvaltningsplanen och åtgärdsprogrammet. De åtgärder som är allra viktigast att få till under de kommande åren i Södra Östersjöns vattendistrikt lyfts fram. Här beskrivs också vilka aktörer som ansvarar för vad i det gemensamma arbetet att förvalta och förbättra kvaliteten på distriktets vatten.

Vattenförvaltning 2009-2015 (del 2) sammanfattar vattenförvaltningsarbetet som genomförts hittills och redovisar alla resultat från kartläggnings- och analysarbetet. Här finns även information om principer för framtagande av miljökvalitetsnormerna.

Den samverkan och de samråd som genomförts under den gångna sexårsperioden presenteras också. Beskrivningarna har fokus på att visa resultat medan **metoder och arbetssätt** återfinns i bilaga 1.

Övervakningsprogram 2009-2015 visar bland annat vilken övervakning som ligger till grund för statusklassificeringen. (Del 3)

Åtgärdsprogrammet (del 4) visar:

- vilka myndighetsåtgärder som ska genomföras av vem för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas,
- när myndighetsåtgärderna ska vara genomförda,
- en samlad redovisning som visar vad som bedöms vara grundläggande och kompletterande åtgärder enligt vattendirektivet,
- en sammanfattning av den samhällsekonomiska konsekvensanalysen av åtgärderna, inklusive de nyttor och kostnader som åtgärdsprogrammet kan medföra,
- vilken finansiering som finns idag för genomförande av myndighetsåtgärder.

Åtgärdsprogrammet riktar sig till de myndigheter och kommuner som ska genomföra var och en av åtgärderna. När myndighetsåtgärderna omsätts till råd, riktlinjer och krav som gör att fysiska vattenåtgärder kommer till stånd i och kring våra vatten - först då kan vattens status förbättras. Det är alltså framför allt hos verksamhetsutövare som bedriver vattenkraft, VA-verksamhet, lantbruk, skogsbruk och industrier, samt hos markägare, konsumenter och hushåll som de vattenförbättrande åtgärderna till sist ska ske. Att minska påverkan innebär i många fall också att minska användningen av produkter som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen, och att använda sådana produkter rätt.

Åtgärdsprogrammets konsekvenser analyseras för ett scenario där de mest kostnadseffektiva fysiska åtgärderna är genomförda.

Vattenförvaltning 2016-2021 (del 5) blickar framåt och redovisar viktiga frågor att beakta i vattenförvaltningsarbetet de kommande åren.

I **Miljökvalitetsnormer för vatten** finns föreskrifter om kvalitetskrav för vattenförekomster inom vattendistriktet och de miljökvalitetsnormer som har fastställts för distriktets vattenförekomster.

Till förvaltningsplanen finns ett antal **bilagor**. I dessa går det att läsa allt om vilka metoder och arbetssätt som använts vid framtagande av förvaltningsplan och åtgärdsprogram, hur kraven från vattenförvaltningsförordningen uppfylls genom förvaltningsplanen och vilka referenser som har använts i arbetet. Bilaga 1-4 är gemensamma för alla fem vattendistrikt.

- **Bilaga 1** Arbetssätt och metoder
- **Bilaga 2** Krav enligt vattenförvaltningsförordningens bilaga 1
- **Bilaga 3** Ordlista
- **Bilaga 4** Referensmaterial
- **Bilaga 5** Åtgärdsområdessammanställningar för Södra Östersjöns vattendistrikt
- **Bilaga 6** Vattenskyddsområden som behöver åtgärdas

En underlagsrapport till den samhällsekonomiska konsekvensanalysen publiceras på Vattenmyndigheternas hemsida i samband med att beslutet tas.

Åtgärdsprogram 2016-2021 är prövat av regeringen

Regeringen har prövat förslaget till Åtgärdsprogram 2016-2021. Regeringens synpunkter har inarbetats i åtgärdsprogrammet, bland annat genom att fastställa Jordbruksverkets åtgärder.

Läs mer

Information och dialog är viktiga verktyg i vattenförvaltningsarbetet.

På Vattenmyndigheternas gemensamma webbplats, www.vattenmyndigheterna.se finns information om vår organisation och hur vi samverkar inom och mellan distrikten. Här publiceras relevanta nyheter, länkar och publikationer. Webbinformationen skapar förutsättningar för att myndigheter, kommuner, verksamhetsutövare, och andra aktörer ska kunna sätta sig in i och hålla sig uppdaterade om vattenförvaltningsarbetet i stort. Därigenom blir det lättare att samverka och ta aktiv del i arbetet med vattenförbättrande åtgärder.

Nedan beskrivs några andra viktiga informationskanaler som används för att sprida kunskap om vattenförvaltningsarbetet och uppmuntra till deltagande.

- **Webbplatser och nyhetsbrev**

Webbplatsen för Sveriges vattenorganisationer, www.vattenorganisationer.se är en portal för alla vattenråd och andra vattenorganisationer i hela landet.

Vattenmyndigheternas kanal på YouTube

www.youtube.com/user/vattenmyndigheterna innehåller filmade föreläsningar från en grundutbildning om miljökvalitetsnormer som genomfördes för landets länsstyrelser under 2016. Där finns också instruktionsfilmer till VISS och länkar till inspirerande och lärorika filmer om vatten som länsstyrelser och andra myndigheter publicerat.

Nyhetsbrevet Vattenblänk skickas ut via epost fyra gånger per år. Det går också att läsa på vattenmyndigheternas webbplats. Där kan du starta en prenumeration för att få det direkt i din inkorg.

- **Vatteninformationssystem Sverige (VISS)**

Vatteninformationssystem Sverige (VISS), www.viss.lansstyrelsen.se är en nationell plattform för vattendata och omfattande kartmaterial, som används som beslutstöd och underlag för samverkan. Här finns information om alla Sveriges större sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. VISS drivs av vattenmyndigheterna på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. I VISS lagras data om statusklassificering, miljökvalitetsnormer, riskbedömningar, miljöproblem, miljöövervakning samt genomförda och planerade åtgärder för alla vattenförekomster. Här finns också information om de underlag som använts i arbetet samt motiveringar till den bedömning som gjorts.

Genom VISS tillgängliggörs information för alla, från intresserad allmänhet till experter såsom handläggare på kommuner och myndigheter. VISS fungerar också som källa och teknisk plattform för Sveriges rapportering av vattenförvaltning enligt ramdirektivet för vatten till EU.

VISS kan vara till nytta i det dagliga arbetet med olika vattenfrågor. Du kan bland annat lista alla vattenförekomster i en kommun, ta fram en webbkarta för att få en överblick av till exempel ekologisk status inom ett område eller visa information från VISS på din egen webbsida.

I VISS-hjälpen förklaras ord och begrepp som kan vara svåra att förstå. Där finns också instruktioner för hur du kan hitta det du söker. Några begrepp och svåra ord som används i förvaltningsplanen förklaras också i **bilaga 3, ordlista**.

VISS förbättras hela tiden och målet är att göra systemet mer användarvänligt och att ständigt samla mer information. Under de senaste åren har bland annat användargränssnittet förbättrats och i översikter för varje vattenförekomst har information om åtgärder och förbättringsbehov lagts till. Dessutom anges tillförlitligheten i statusklassificeringen av varje vattenförekomst.

- **Broschyrer, faktablad och andra trycksaker**

Broschyrer, faktablad, rullvepor och annat material har tagits fram för att kunna sprida information om vattenförvaltning till olika målgrupper.

Informationsmaterialet finns tillgängligt på vattenmyndigheternas webbplats www.vattenmyndigheterna.se, där det även kan beställas i tryckt form.

- **Publikationer och rapporter**

Inför arbetet med förslagen till förvaltningsplan och åtgärdsprogram publicerades det under 2013 flera utredningar, rapporter och handledningar som underlag och stöd till vattenmyndigheterna och länsstyrelserna.

Under samrådet 2014-2015 publicerades skriften Tid för bättre vatten. Den ger en bakgrund till varför vattenförvaltning är så viktig, och beskriver hur arbetet går till på ett enkelt sätt.

2016 kom en uppföljande skrift om MKN: Verktyg för bättre vatten, Miljökvalitetsnormer – bakgrund, utformning och användning.

Det finns också information om vattenmyndigheternas verksamhet i tryckta årsredovisningar "Vårt arbete med... Vattenförvaltning" som publicerades årligen till och med år 2012. Därefter publiceras årsredovisningen digitalt.

Alla publikationer finns att ladda ner på vattenmyndigheternas webbplats.

Fullständig referenslista finns som **bilaga 4 till förvaltningsplanen**.

4 Prioriterade åtgärder i Södra Östersjöns vattendistrikt

Åtgärdsprogrammet är en del av förvaltningsplanen och visar vad som behöver göras för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Programmet riktar sig till myndigheter och kommuner, som i sin tur ska omsätta det i sina beslut eller i sin verksamhet.

Åtgärdsprogrammets syfte är att visa de mest kostnadseffektiva styrmedlen och åtgärderna och innehåller en beskrivning av:

- Vilka åtgärder som ska vidtas, av vem (kommuner eller en eller flera myndigheter) och när de ska vara genomförda,
- påverkanskällor som orsakar problemen,
- åtgärdernas bedömda effekter och kostnader.

Enskilda verksamhetsutövare och allmänheten påverkas indirekt av de beslut som fattas till följd av åtgärdsprogrammet. Därför är det viktigt att redovisa en konsekvensanalys uppdelad på berörda aktörer. Även myndigheters och kommuners administrativa kostnader redovisas i konsekvensanalysen. En sammanfattning av konsekvenserna redovisas i avsnitt 7 i denna del av förvaltningsplanen.

Det är kommuner och myndigheter som svarar för att något händer. Vad som exakt ska göras och hur planeras i samarbete med länsstyrelserna, andra naturvårdande myndigheter, vattenråden och liknande samarbetsorgan, näringslivet och allmänheten. För att nå framgångar med åtgärder för bättre vatten behöver alla berörda aktörer göra vad de kan och samarbeta utifrån avrinningsområdesperspektivet.

I åtgärdsprogrammet finns 57 myndighetsåtgärder som nationella myndigheter, länsstyrelser och kommuner behöver genomföra för att miljökvalitetsnormerna ska kunna nås i sjöar, vattendrag och kustvattnen som har sämre status än god eller där statusen riskerar att försämrats. För vattenförekomster där åtgärderna sammantaget inte bedömts ge tillräcklig effekt inom innevarande förvaltningscykel, har undantag satts genom tidsfrist till år 2027. Alla myndighetsåtgärder beskrivs kort i tabell 1.5 här i del 1 av förvaltningsplanen. Samtliga möjliga fysiska åtgärder som behövs för varje vattenförekomst finns närmare beskrivna i Vatteninformation System Sverige, VISS.

Förutsättningarna skiljer sig åt mellan de fem vattendistrikten och myndighetsåtgärderna behöver distriktsanpassas. Vattendelegationen har därför beslutat om en prioritering av myndighetsåtgärderna som ska ge tydligare riktning i åtgärdsarbetet.

Förutsättningar som utmärker Södra östersjöns vattendistrikt

Södra Östersjöns vattendistrikt utmärker sig genom en stor produktion av livsmedel. I distriktet finns över en tredjedel av hela landets åkermark, och mer än hälften av all betesmark. Distriktet har dessutom högst djurtäthet i landet. En fjärdedel av landets befolkning bor och verkar här (de flesta i Skåne, längs kusten och vid Vättern) och befolkningen växer stadigt, framför allt i Skåne. Tillgången till rent dricksvatten har under de senaste åren blivit allt viktigare. Flera sjöar, vattendrag och kustvatten har ett stort samhällsekonomiskt värde och försörjer både hushåll, djurhållare och industrin. De är också viktiga för turistnäringen och används för bevattning och kraftproduktion.

Distriktets vatten har i allmänhet inte god status

Av distriktets sjöar, vattendrag och kustvatten har bara 20 procent god eller hög ekologisk status. I de flesta ytvattenförekomster finns det problem som gör att god status inte nås. Ett är övergödning i kustvatten på grund av höga halter av fosfor och kväve, medan det i sjöar och vattendrag främst är fosfor som tillsammans med fysiska förändringar som bidrar till den lägre statusen.

Ett aktuellt problem i just Södra Östersjöns vattendistrikt är torka och vattenbrist till följd av sjunkande grundvattennivåer. För stora delar av Södra Östersjöns vattendistrikt

blev den torra sommaren 2016 en effektiv påminnelse om att rent vatten i tillräcklig mängd inte är en självklarhet. Omkring 80 procent av Sveriges vattenförekomster, som riskerar att klassificeras till sämre än god kvantitativ status, ligger i Södra Östersjöns vattendistrikt. Även i ytvattnen finns problem. Flera av distriktets åar och sjöar har så långa nivåer och flöden att det kan komma att påverka kommande statusbedömning. Problemen med torra och vattenbrist förväntas dessutom öka i ett framtida förändrat klimat.

Utöver de kvantitativa problemen finns problem med förorening av grundvattnet. Miljögifter som både hotar människors hälsa och djurlivet är tyvärr inte ovanliga. Påverkansanalysen har visat att en tredjedel av grundvattnet som är viktigt för dricksvattenförsörjningen sammanfaller med förorenade områden eller har andra hot mot kvaliteten.

Även ytvattnen är drabbade. Där är halterna av kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel höga överallt. Sju procent av distriktets ytvatten har dessutom för höga halter av andra miljögifter.

Listan kan göras längre, men poängen kvarstår - fler åtgärder behöver genomföras!

Grund för prioritering av åtgärder i Södra Östersjöns vattendistrikt

I Södra Östersjöns vattendistrikt har vattenmyndigheten gjort en prioritering bland de 57 åtgärder som riktas mot myndigheter och kommuner. Hänsyn är tagen till distriktets största miljöutmaningar och distriktets naturgivna och socioekonomiska förutsättningar. Prioriteringen grundar sig på en samlad bedömning av vilka fysiska åtgärder som ger mest effekt för en bättre vattenkvalitet i distriktet.

De miljöutmaningar som vattenmyndigheten bedömer vara särskilt viktiga är:

1. Övergödningen som fortfarande är ett stort problem.
2. Dricksvattenförsörjningen som måste säkras.
3. Effekterna av miljögifter från både pågående och gamla utsläpp som behöver minskas.
4. Fysisk påverkan som behöver minskas, och då särskilt vandringsvägar som behöver öppnas upp för fisk och andra organismer

Nedan finns beskrivet de myndighetsåtgärder som bäst möter de fyra utmaningarna och får effekt i Södra Östersjöns sjöar, vattendrag, kust- och grundvatten. Också de möjliga fysiska åtgärder som är kostnadseffektiva pekas ut. Lokalt kan det dock finnas skäl att lyfta andra åtgärder än de som beskrivs nedan. Samtliga fysiska åtgärder som föreslås finns i VISS.

Utmaning 1: Åtgärder som bidrar till minskad övergödning

Nästan samtliga kustvatten och drygt en tredjedel av distriktets sjöar och vattendrag har problem med övergödning och det är därför viktigt att minska tillförseln av fosfor och kväve. Inom Södra Östersjöns vattendistrikt ska åtgärdsprogrammet leda till fysiska åtgärder på avloppsreningsverk, enskilda avlopp och jordbruksmark. Åtgärder innebär att nya tekniker ska tillämpas på enskilda avlopp, förbättrade reningsprocesser vid reningsverk, åtgärder för minskad bräddning av avloppsvatten. Inom jordbruket är det framför allt strukturskalkning, våtmarker och fosfordammar som ska ge effekt. Ytterligare åtgärder som är kostnadseffektiva är bland annat anpassade skyddszoner, anpassad stallgödsling och åtgärder riktade mot att minska intern belastning av fosfor i sjöar. Havs- och vattenmyndigheten, Naturvårdsverket, Jordbruksverket, länsstyrelserna och kommunerna har via sina åtgärder i åtgärdsprogrammet ett särskilt ansvar för att tillförseln ska kunna minska i tillräcklig omfattning för att bidra till att miljökvalitetsnormerna ska nås. Genomförandet av Åtgärdsprogram 2016-2021 bedöms dock inte räcka för att miljökvalitetsnormerna ska nås till 2021, varför tidsfrist för många vattenförekomster har

satts till 2027 (redovisas i del 2). Åtgärder mot övergödning kommer att vara viktiga inte bara under denna förvaltningsperiod utan även längre fram i tiden.

Tabell 1.1. Prioriterade myndighetsåtgärder och fysiska åtgärder inom Södra Östersjöns vattendistrikt som bidrar till att minska övergödningen.

	Fysiska åtgärder					
	Avloppsrening och dagvatten			Jordbruk		
	Enskilda avlopp	Avloppsreningsverk och ledningsnät	Dagvattendammar	Strukturkalkning	Våtmarker för näringsretention	Fosfordammar
Åtgärder riktade till myndigheter och kommuner	Havs- och vattenmyndigheten 1	X				
	Jordbruksverket 4				X	X
	Kommunerna 1	X	X			
	Kommunerna 3		X	X		
	Kommunerna 8			X		
	Länsstyrelserna 1		X			
	Länsstyrelserna 7				X	X
	Länsstyrelserna 8					
	Länsstyrelserna 9	X				
	Naturvårdsverket 1		X	X		
	Naturvårdsverket 7			X		

Utmaning 2: Åtgärder som säkrar dricksvattenförsörjningen

Södra Östersjöns vattendistrikt har växande problem med vattenbrist och åtgärder behöver adressera såväl kvantitets- som kvalitetsproblem. I distriktet finns många

betydande påverkankällor i form av infrastruktur, jordbruksmark, förorenade områden och verksamheter som har vattenuttag eller har utsläpp till vatten.

Dricksvattenförsörjningen är samhällsviktig och skyddet behöver stärkas. Det behöver bland annat ske genom upprättande av fler vattenskyddsområden och säkerställande att föreskrifter är tillräckligt skarpa. Tillsyn behöver bedrivas i tillräcklig omfattning samtidigt som den framtida försörjningen och kontrollen på kvaliteten måste säkras.

Havs- och Vattenmyndigheten landets länsstyrelser och kommuner ett särskilt ansvar för att åtgärder genomförs (tabell 1.2). En effektiv dricksvattenförsörjning är beroende av rena sjöar, vattendrag och grundvatten. Därför är egentligen samtliga åtgärder som syftar till en minskad påverkan på vatten väsentliga för att säkra tillgången på dricksvatten i tillräcklig mängd. De åtgärder som föreslås riktas mot framför allt kvalitetsproblem i grundvatten och ytvatten. Ett arbete att utveckla åtgärder för att hantera och förebygga vattenbrist behöver genomföras, med sikte på åtgärder i nästa åtgärdsprogram år 2021.

Vattenmyndigheten har också för avsikt att på andra sätt verka för ett effektivare åtgärdsarbete i distriktet.

Tabell 1.2. Prioriterade myndighetsåtgärder och fysiska åtgärder inom Södra Östersjöns vattendistrikt för en säker dricksvattenförsörjning.

	Vattenskyddsområden och tillsyn	Regionala vattenförsörjningsplaner	Kommunal VA-plan
Havs- och vattenmyndigheten 6	X	X	
Länsstyrelserna 5	X	X	
Länsstyrelsen 10		X	X
Kommunerna 5	X	X	
Kommunerna 7			X

Utmaning 3: Åtgärder som minskar effekter av miljögifter från pågående och gamla utsläpp

Alla sjöar och vattendrag i distriktet är påverkade av kvicksilver och bromerade flamskyddsmedel. Sju procent av sjöarna och vattendragen är dock påverkade av andra miljögifter som i högre grad kan knytas till lokal eller regional påverkan. Påverkan av miljögifter sker bland annat genom läckage från förorenade områden, atmosfärisk deposition, pågående verksamheter och diffusa påverkanskällor så som användningen av växtskyddsmedel på jordbruksmark. Användningen av produkter, som kan leda till spridning av miljögifter, i olika verksamheter och av hushåll ökar och behöver uppmärksammas. Eftersom effekterna av miljögifter kan vara så allvarliga och saneringsåtgärder antingen är kostsamma eller i vissa fall inte ens är möjliga, till exempel svärnedbrytbara ämnen, är det viktigt att tillämpa försiktighetsprincipen i åtgärdsarbetet och arbeta förebyggande. Fler mätningar i vatten behövs för att skapa bättre förutsättningar att tidigare upptäcka problem, vilket är ett ansvar som ligger både på åtgärdsmyndigheter och ibland även verksamhetsutövare. Eftersom miljögifter har många påverkanskällor, och berör både gamla utsläpp och pågående verksamheter, behöver åtgärdsarbetet vara brett. För att effekterna av miljögifter ska minska har Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Trafikverket, Läkemedelsverket, Kemikalieinspektionen och landets länsstyrelser och kommuner via sina åtgärder i åtgärdsprogrammet ett särskilt ansvar för att fysiska åtgärder genomförs i tillräcklig omfattning så att miljö kvalitetsnormerna kan nås (tabell 1.3).

Tabell 1.3. Prioriterade myndighetsåtgärder och fysiska åtgärder inom Södra Östersjöns vattendistrikt för minskad påverkan från miljögifter.

	Efterbehandling förorenade områden	Användning av produkter, inklusive kemikalier, läkemedel växtskyddsmedel	Dagvatten
Generalläkaren 1	X		
Jordbruksverket 2		X	
Jordbruksverket 6		X	
Kemikalieinspektionen 1		X	
Läkemedelsverket 1		X	
Naturvårdsverket 1		X	
Naturvårdsverket 2		X	
Naturvårdsverket 3	X		
Naturvårdsverket 7			X
Trafikverket 1			X

Länsstyrelserna 7		X	
Länsstyrelserna 8		X	
Länsstyrelserna 11	X		
Kommunerna 1	X	X	X
Kommunerna 2		X	
Kommunerna 3		X	X
Kommunerna 8			X

Utmaning 4: Åtgärder för fria vandringsvägar och minskad fysisk påverkan

Förändrade habitat genom fysisk påverkan är ett av de största miljöproblemen i Södra Östersjöns vattendistrikt med många drabbade vattenförekomster. För att komma till rätta med problemet behöver myndigheter och kommuner agera för att fysiska åtgärder genomförs på dammar, kraftverk, markavvattningsverksamhet, rensade och rätade vattendrag samt felaktigt placerade vägtrummor.

Åtgärder behöver i första hand genomföras i vattenförekomster som är utpekade Natura 2000-områden eller riksintressen. I andra hand prioriteras åtgärder i vattenförekomster som är utpekade av Naturvårdsverket och Fiskeriverket enligt fiskvattendirektivet eller som nationellt särskilt värdefulla vatten eller nationellt värdefulla vatten och i sista hand i vattenförekomster som inte har något områdesskydd eller är utpekade som nationellt värdefulla av någon myndighet. Åtgärder leder till att fiskvandringsvägar öppnas upp, sjöarnas och vattendragens form, kanter, bottnar med mera anpassas (morfologi) och vattenflöden förändras så att det bidrar till förbättring av den ekologiska statusen (tabell 1.4).

Tabell 1.4. Prioriterade myndighetsåtgärder och fysiska åtgärder inom Södra Östersjöns vattendistrikt för att öppna upp för fria vandringsvägar och minska den fysiska påverkan.

Fysisk påverkan	Vandringshinder och fiskvägar	Sjöar och vattendrags form, kanter, bottnar mm (morfologi)	Flödesförändringar
Trafikverket 1	X		
Länsstyrelserna 1	X	X	X
Länsstyrelserna 2	X		X
Länsstyrelserna 3	X	X	X
Länsstyrelserna 6	X	X	X
Havs- och vattenmyndigheten 4	X	X	X
Havs- och vattenmyndigheten 5	X	X	
Jordbruksverket 3		X	
Kammarkollegiet 1	X	X	X
Naturvårdsverket 6		X	
Skogsstyrelsen 4		X	
Skogsstyrelsen 6	X	X	

5 Vem ansvarar för genomförandet?

I Sverige är det riksdag och regering som drar upp riktlinjerna för miljöpolitiken. De nationella miljö kvalitetsmålen är en plattform för miljöarbetet. Vattenfrågor hanteras inom många olika lagar och författningar. Miljöbalken, plan- och bygglagen och lagen om allmänna vattentjänster är de viktigaste. All lagstiftning har samma syfte – att skydda det vatten vi har. För att nå dit är helhetstänkande, målmedvetenhet och uthållighet avgörande. Detta kräver en bredd i kompetenser och kunskap där myndigheter, intresseorganisationer, näringsliv och andra intressenter samverkar och tar ansvar för de uppdrag de har. Vattenmyndighetens roll är att samordna vattenförvaltningsarbetet i respektive distrikt. Att det finns en regional myndighet som har både helhetsperspektiv och lokal förankring ökar chansen för att åtgärder görs i rätt ordning och på rätt plats.

Vattendelegationen fattar beslut

För varje vattendistrikt finns det en särskild vattendelegation med uppgift att besluta om miljö kvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplaner. Delegationerna består av sakkunniga ledamöter, som är utsedda av regeringen för bestämd tid. Ledamöterna har personliga uppdrag utifrån sin expertis inom olika områden, och är således inte representanter för de organisationer de är anställda av. Delegationens ordförande är landshövdingen vid den länsstyrelse som är vattenmyndighet. Information om vattendelegationen i södra Östersjöns vattendistrikt finns på vattenmyndigheternas webbplats www.vattenmyndigheterna.se.

Vattenmyndigheterna samordnar och samverkar

Varje vattenmyndighet har ett kansli som bereder ärenden till vattendelegationen, samordnar distriktets länsstyrelser i framtagande av underlag samt samverkar med berörda på alla nivåer från lokal till internationell nivå. Detta inkluderar att ta fram förslag på nya miljö kvalitetsnormer, förvaltningsplan och åtgärdsprogram samt att göra de kartläggningar av vatten och påverkanskällor och de analyser som krävs. I det arbetet finns betydande kopplingar mellan vattenförvaltning och övrig förvaltning som har ansvar för genomförande av andra EU-direktiv, så som avloppsvattendirektivet, nitratdirektivet och badvattendirektivet. I Sverige finns också miljö kvalitetsmålen, miljöbalken, plan och bygglagen, livsmedelslagen, kulturmiljö lagen med flera regleringar som ligger på många myndigheters bord och kräver samordning med vattenmyndigheten. Det stora antalet aktörer som berörs på central, regional och lokal nivå är en av anledningarna till att samverkan är en central del i vattenförvaltningsarbetet.

Länsstyrelser och centrala myndigheter har olika ansvar

Länsstyrelserna är särskilt viktiga för vattenförvaltningsarbetet då de har ett brett regionalt ansvar med flera roller. Alla länsstyrelser inom distriktet har ett beredningssekretariat som biträder vattenmyndigheten med statusklassificeringar av vattnets tillstånd och olika typer av underlag. Länsstyrelser och vattenmyndigheter har också ett nära samarbete både inom och mellan distrikten för att sprida erfarenheter om genomförandet av åtgärder och för att se till att genomförandet sker på ett likartat sätt. Genom bland annat tillsyn, prövning, planering, rådgivning, information, övervakning, kunskapsinsamling, dialog och genom fördelning av miljöersättningar och projektbidrag bidrar länsstyrelserna till att miljö kvalitetsnormerna kan nås. Även internt på länsstyrelserna finns mycket att vinna på att arbeta över enhetsgränser och integrera vattenfrågor i pågående ärenden. Det är också länsstyrelserna som administrerar och leder Greppa Näringen i sina respektive län i samarbete med bland annat LRF och Jordbruksverket.

Sedan 2011 har Havs- och vattenmyndigheten ett särskilt ansvar att vara pådrivande, stödjande och sammanhållande i svensk havs-, vatten- och fiskeriförvaltning. Havs- och vattenmyndigheten tar fram föreskrifter och handböcker som reglerar hur vattenförvaltningsarbetet ska genomföras när det gäller ytvatten medan Sveriges geologiska undersökning (SGU) gör motsvarande för grundvatten.

Många andra myndigheter har betydelsefulla ansvarsområden som berör vattenförvaltning. De har ett utpekat ansvar för åtgärder i åtgärdsprogrammet (se del 4) eller för genomförande av aktiviteter och/eller framtagande av kunskapsunderlag som stödjer genomförandet av åtgärdsprogrammet och det fortsatta vattenförvaltningsarbetet (se del 5). Några exempel på sådana myndigheter är Naturvårdsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Boverket och Energimyndigheten. Flera nationella myndigheter har viktiga arbeten genom nationella övervakningsprogram och genom deras värdskap för databaser som tillgängliggör den data som behövs för att klassificera vatten och analysera påverkan och följa upp åtgärder.

Kommunerna har flera olika roller

Sveriges kommuner har viktiga roller i arbetet som genomförare av åtgärdsprogrammet, men också som verksamhetsutövare. Vattenfrågorna finns inom många delar av den kommunala verksamheten, tydligast inom exempelvis plan- och byggprocesser, exploatering, miljötillsyn, naturvård, dricksvattenförsörjning och avloppshantering. Men även räddningstjänsten hanterar vattenfrågor vid till exempel översvämning. Vattenfrågorna behöver integreras i kommunens alla verksamheter så att mål, aktiviteter och budget för kommunens vattenåtgärder kan beslutas. Politiken har en roll att spela, tex genom att utse vattenpolitiker eller på annat sätt tydligt fördela ansvar för vattenfrågorna. Kommuner är dessutom ofta medlemmar i vattenråd eller andra vattenorganisationer och kan genom ett aktivt arbete där se till att åtgärdsarbetet blir så effektivt som möjligt i kommunens avrinningsområden.

Figur 1.2: Aktörer inom vattenförvaltningsarbetet.

Vattenråden viktiga för samverkan

All vattenförvaltning behöver ske utifrån de förutsättningar som råder i varje avrinningsområde. Därför är vattenråd och andra intresseorganisationer viktiga då de bidrar med lokal kunskap, informationsspridning och förankring. Vattenråden möjliggör samverkan kring lokala åtgärder så att rätt åtgärder görs på rätt plats.

På länsstyrelserna finns kontaktpersoner för varje vattenråd för att kunna ge råd och stöd och för att kunna föra tillbaka information och synpunkter till myndigheterna.

Länsstyrelsernas och kommunernas fortsatta deltagande i vattenråden är en av de viktigaste samverkansinsatserna från de lokala och regionala myndigheternas sida i vattenförvaltningsarbetet under åren 2016-2021.

I del 2 finns mer att läsa om vattenrådets arbete och en karta över de vattenråd som finns i distriktet. Ytterligare information finns på vattenmyndigheternas webbplats eller www.vattenorganisationer.se.

Företag och frivilliga gör stor nytta

Det finns många andra aktörer som gör viktiga insatser för att förbättra i och kring våra vattenmiljöer. Många frivilligorganisationer arbetar med vatten på olika sätt. Det kan

handla om fiskevård, vattenanknuten natur- och kulturmiljövård, vattenkvalitetsförbättringar i en badsjö, längs en kustremsa eller i en dricksvattentäkt. Sektorn av företag och konsulter som erbjuder vattenrelaterade produkter eller tjänster växer stadigt. Flertalet industrier har någon form av påverkan på vattenkvaliteten och/eller använder vatten som en råvara i sina processer, och har därigenom vattenfrågorna högt upp på agendan. Inom lantbruket har exempelvis Greppa näringen (2011) med 10 000 medlemmar i södra och mellersta Sverige erbjudit lantbrukare rådgivning som ger kunskap och verktyg för att de ska kunna genomföra kostnadseffektiva miljö- och klimatåtgärder.

Samordning inom åtgärdsområden

Åtgärdsprogrammet och de förslag på prioritering av fysiska åtgärder som finns ger en riktning i åtgärdsarbetet för hela distriktet och på nationell nivå. Vilka problem behöver vi komma till rätta med och hur kan det ske? De fysiska åtgärder som föreslås visar att problemen kan lösas, men det kan också ske på andra sätt. Inom varje avrinningsområde behöver åtgärdsarbetet samordnas och de åtgärder väljas som kan bidra till att miljökvalitetsnormerna följas.. Skogsägare, lantbrukare, vattenkraftsägare och industrier behöver genomföra sina insatser med hänsyn till varandra. Kommuner, vattenråd och andra vattenorganisationer blir här viktiga samordnande parter, som dessutom kan nå kommuninvånare i form av markägare, konsumenter och hushåll. På så sätt kan de åtgärder som ger störst effekt till lägst kostnad väljas, och befintliga nätverk, pågående projekt och engagemang som redan finns kan användas.

Vissa avrinningsområden är lite för små för att arbetet med vattenåtgärder ska bli effektivt. Dessa är därför sammanförda med större avrinningsområden i 59 så kallade åtgärdsområden inom distriktet. En sammanställning av information om varje åtgärdsområde finns samlad på vattenmyndigheternas webbplats. De fysiska åtgärder som ingår i sammanställningarna är de som registrerats i VISS, och som i vattenmyndighetens analyser visat sig vara mest kostnadseffektiva. Syftet är också att visa kopplingen mellan åtgärdsprogrammet (åtgärder riktade till myndigheter och kommuner) och de föreslagna fysiska åtgärder och deras effekt i vattenmiljön.

6 Sammanfattning av hela åtgärdsprogrammet

Vattenmyndigheten har fastställt 57 myndighetsåtgärder, som är grunden till genomförandet av de fysiska åtgärder som krävs för att kunna följa miljö kvalitetsnormerna (MKN). Avsnittet introducerar alla myndighetsåtgärder och vilka fysiska åtgärder de förväntas leda till. Sist finns alla myndighetsåtgärder samlade i en tabell. I del 4, åtgärdsprogram 2016-2021 förtydligas hur styrmedel och åtgärder ska genomföras. Där finns detaljerade beskrivningar av samtliga åtgärder riktade till myndigheter och kommuner och konsekvenserna av åtgärdsprogrammet. Tabell 1.5 beskriver kort alla 57 åtgärder.

Åtgärder som bidrar till minskad övergödning

När det gäller övergödning föreslår vattenmyndigheterna åtgärder mot framförallt enskilda avlopp, avloppsreningsverk och ledningsnät samt jordbruk. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är främst styrmedel i form av nya eller reviderade föreskrifter, vägledning, prövning och tillsyn samt miljöersättningar genom Landsbygdsprogrammet. I Södra Östersjöns vattendistrikt har enskilda avlopp, avloppsreningsverk, inklusive ledningsnät och jordbruk en betydande påverkan. De fysiska åtgärder som anses vara mest kostnadseffektiva är strukturkalkning, anläggning av våtmarker, fosfordammar, anpassade skydds zoner och tvåstegsdiken, åtgärdande av enskilda avlopp till tillräcklig skyddsnivå och ökad rening vid avloppsreningsverk. Åtgärder mot enskilda avlopp behöver genomföras för att dessa skall svara mot befintlig lagstiftning.

Åtgärder som säkrar dricksvattenförsörjningen

Otillräckligt dricksvattenskydd

Många dricksvattentäkter i Södra Östersjön har ett otillräckligt skydd. Vattentäkter som saknar vattenskyddsområde eller har ett sådant där föreskrifterna eller skyddsområdets avgränsningar behöver revideras anses ha ett otillräckligt skydd. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är främst styrmedel i form av nya eller reviderade föreskrifter och riktlinjer samt förbättrad tillsynsvägledning eller tillsyn av miljöfarliga verksamheter.

Förändrade grundvattennivåer

Förändrade grundvattennivåer är ett problem som främst beror på för stora grundvattenuttag i förhållande till nybildning. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är tillståndsprovning av vattenuttag och infiltration av ytvatten i lämpliga fall.

Klorid i grundvatten

Åtgärder riktas först och främst mot kända påverkanskällor. Klorid i grundvatten orsakas till exempel framförallt av spridning av vägsalt i nära anslutning till känsliga grundvattenförekomster samt genom saltvatteninträngning vid för stora vattenuttag i förekomster med kontakt med relict saltvatten eller havsvatten. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner handlar om att åtgärda vägsträckor där vägsaltning leder till förhöjda halter av klorid. Tillståndsprovning för vattenuttag och infiltration av ytvatten är åtgärder mot saltvatteninträngning.

Skyddade områden

Enligt vattenförvaltningsförordningen (5 § 6 kap.) ska åtgärder som är riktade specifikt mot inrättande av vattenskyddsområden eller för att på annat sätt skydda dricksvatten redovisas i åtgärdsprogrammet. För vattenskyddsområden och skydd av dricksvatten redovisas åtgärder under Otillräckligt dricksvattenskydd. Eftersom det inte finns några

särskilda krav på hur åtgärder för skyddade områden i övrigt ska redovisas i åtgärdsprogrammet har detta inte gjorts. Dock kan flertalet av åtgärderna riktade till myndigheter och kommuner ha effekt på skyddade områden. Som exempel kommer åtgärder mot jordbruk för att minska näringsförlusterna bidra genom åtgärder i nitratkänsliga områden. Även åtgärder för enskilda avlopp och reningsverk kan minska påverkan på dricksvatten.

Åtgärder som minskar effekter av miljögifter

Miljögiftsproblematiken i distriktet beror på utsläpp från pågående verksamheter såsom industrier och reningsverk, gamla föroreningar i form av förorenad mark samt diffusa utsläpp. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är främst styrmedel i form av nya eller reviderade föreskrifter och riktlinjer samt förbättrad tillsynsvägledning eller tillsyn av miljöfarliga verksamheter. De fysiska åtgärder som anses vara mest kostnadseffektiva och därmed prioriterade är utsläppsreduktion av miljögifter, efterbehandling av förorenade områden och odling utan bekämpningsmedel.

Åtgärder för fria vandringsvägar och minskad fysisk påverkan

I de vattenförekomster där det skett en fysisk påverkan som förändrat livsmiljöerna föreslås framförallt åtgärder mot dammar, kraftverk, markavvattning, felaktigt placerade vägtrummor samt rensade och rätade vattendrag. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är främst styrmedel i form av nya eller reviderade föreskrifter, samt tillsyn av pågående verksamheter. De fysiska åtgärder som anses vara mest kostnadseffektiva och därmed prioriterade är skapande av fiskvägar eller utrivning av vandringshinder, ekologiskt funktionella kantzoner i skogsmark och restaurering av rensade eller rätade vattendrag.

Åtgärder som minskar effekter av försurning

Försurningsproblematiken är störst i de områden av distriktet där markerna är fattiga på buffrande ämnen, samt där nedfallet från försurande ämnen är stor och skogsbruket intensivt. De åtgärder som riktar sig till myndigheter och kommuner är främst åtgärder som fokuserar på kalkningsprogrammet, nya eller reviderade föreskrifter, tillsyn och prövning av pågående verksamheter samt ökat internationellt arbete. De fysiska åtgärder som anses vara mest kostnadseffektiva och därmed prioriterade är internationellt arbete för att minska utsläppen av försurande ämnen, minskat uttag av GROT och askåterföring till kartlagda försurningskänsliga områden. Kalkningen av sjöar och vattendrag behöver fortsätta tills nedfallet av försurande ämnen har minskat och marker och vatten återhämtat sig.

Åtgärder som minskar effekter av främmande arter

Främmande arter bedöms inte vara ett så omfattande problem i distriktet. Det finns ett antal vatten med problem med invasiva arter, laxparasit (*Gyrodactylus salaris*), svartmunnad smörbult (*Neogobius melanostomus*), sjögull (*Nymphoides peltata*) och vattenpest (*Elodea sp.*). Signalkräfta (*Pacifastacus leniusculus*) har stor spridning men hanteras av annan lagstiftning och åtgärderna i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram riktas inte mot denna art. I de vattenförekomster där främmande arter bedöms utgöra en betydande påverkanskälla föreslås utfiskning och reducering av vattenväxter genom täckning eller skörd som de mest kostnadseffektiva fysiska åtgärderna. Åtgärden innebär att Hav- och vattenmyndigheten ska ta fram ett nationellt hanteringsprogram för de främmande arter som inte är utpekade i EU-direktivet om främmande arter (1143/2014) men sänker statusen i distriktets vatten.

Åtgärder mot övriga problem

Risken för olyckor med utsläpp av drivmedel eller kemiska produkter som transporteras på väg, järnväg och farled utgör ett allvarligt hot mot dricksvattenförekomsterna och därför riktas specifika åtgärder mot Trafikverket.

Tabell över åtgärdsprogrammets myndighetsåtgärder

Tabell 1.5. Sammanfattning av åtgärder riktade till myndigheter och kommuner samt vilka miljömål som respektive åtgärd stödjer.

Åtgärd enligt åtgärdsprogrammet	Kortfattad beskrivning (fullständig formulering finns i Del 4 Åtgärdsprogram 2016-2021)
Alla myndigheter och kommuner som omfattas av åtgärdsprogrammet	Alla myndigheter och kommuner som omfattas av detta åtgärdsprogram ska senast i februari varje år, med början 2018, rapportera till Vattenmyndigheten vilka åtgärder som genomförts under föregående kalenderår
Boverket, åtgärd 1	Boverket ska vägleda länsstyrelser och kommuner om fysisk planering enligt plan- och bygglagen (PBL).
Generalläkaren, åtgärd 1	Generalläkaren ska i sin tillsyn av miljöfarlig verksamhet och andra verksamheter utöka och prioritera tillsynen samt i sin tillsyn av förorenade områden särskilt prioritera och ställa krav på utredningar och åtgärder för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Generalläkaren, åtgärd 2	Generalläkaren ska inom sitt ansvarsområde säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen samt bedriva systematisk och regelbunden tillsyn av vattentäkter.
Generalläkaren, åtgärd 3	Generalläkaren ska i sin tillsyn av vandringshinder för fisk och andra vattenlevande djur vid vägpassager över vatten beakta att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Generalläkaren, åtgärd 4	Generalläkaren ska inom ramen för sin tillsyn och/eller tillståndsprövning av enskilda avlopp ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve samt vid tillsyn och/eller tillståndsprövning av reningsverk och avloppsledningsnät se till att det ställs krav på ökad rening eller på annat sätt minskade utsläpp där det behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 1	Havs- och vattenmyndigheten ska fortsätta att arbeta med utveckling av styrmedel så att utsläppen av kväve och fosfor från enskilda avlopp minskas, samt i frågor kring prövning och tillsyn av enskilda avlopp, fortsätta att utveckla sin vägledning till länsstyrelser och kommuner.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 2	Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram vägledning till verksamhetsutövare, länsstyrelser och kommuner om hur spridning av miljögifter kan förhindras vid muddring, dumpning av muddermassor och annan vattenverksamhet som berör sediment, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 3	Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram en ny nationell plan för kalkningsverksamheten, som ska bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 4	Havs- och vattenmyndigheten ska vägleda länsstyrelserna vid en prioritering av miljöförbättrande åtgärder som minskar vattenkraftens miljöpåverkan, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 5	Havs- och vattenmyndigheten ska ta fram en nationell strategi för finansiering av åtgärder med avseende på vattenverksamheter/vattenanläggningar som saknar ansvarig verksamhetsutövare.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 6	Havs- och Vattenmyndigheten ska utveckla vägledning för länsstyrelsernas och kommunernas arbete med långsiktigt skydd av dricksvattentäkter

Åtgärd enligt åtgärdsprogrammet	Kortfattad beskrivning (fullständig formulering finns i Del 4 Åtgärdsprogram 2016-2021)
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 7	Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla vägledning, rådgivning och information om hur åtgärder kan genomföras i syfte att minska internbelastningen och halterna av näringsämnen i vattenförekomster med internbelastning där det behövs för att bidra till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs. Myndigheten ska också verka för en långsiktig etablering av näringsreducerande åtgärder direkt i sjöar och kustvatten och uppföljning av åtgärdernas effektivitet.
Havs- och vattenmyndigheten, åtgärd 8	Havs- och vattenmyndigheten ska i sitt arbete med att ta fram hanteringsprogram för invasiva främmande arter i vattenmiljöer inkludera de främmande arter som har en sådan påverkan att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs eller riskerar att inte kunna följas.
Jordbruksverket, åtgärd 1	Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014-2020, fokusområde 4B för, att minska växtnäringsförluster till områden där det finns risk att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Jordbruksverket, åtgärd 2	Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamheten inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014-2020, fokusområde 4B, för att minska påverkan från användning av växtskyddsmedel i områden där det finns risk att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Jordbruksverket, åtgärd 3	Jordbruksverket ska utveckla kompetensutvecklings- och rådgivningsverksamhet inom ramen för det svenska landsbygdsprogrammet 2014-2020, fokusområde 4B, för att minska negativ påverkan från markavvattning och bevattningsuttag. Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.
Jordbruksverket, åtgärd 4	Jordbruksverket ska inom ramen för Landsbygdsprogrammet särskilt uppmärksamma åtgärderna strukturkalkning, kalkfilterdike, anpassad skyddszon, skyddszon, våtmark, fosfordamm, och tvåstegsdiken för att dessa ska bidra till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs
Jordbruksverket, åtgärd 5	Jordbruksverket ska vidareutveckla sin vägledning för den egenkontroll som jordbruksföretag ska utföra med utgångspunkt i 26 kap. 19 § miljöbalken och 6 § egenkontrollförordningen (1998:901). Åtgärden ska genomföras så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.
Jordbruksverket, åtgärd 6	Jordbruksverket ska vidareutveckla sin tillsynsvägledning för länsstyrelser, kommuner och företag för att minska växtnäringsförluster till och påverkan från användning av växtskyddsmedel på vattenförekomster så att den bidrar till att miljö kvalitetsnormer för vatten följs.
Kammarkollegiet, åtgärd 1	Kammarkollegiet ska ta fram en plan för att ta initiativ till omprövning och återkallelse av tillstånd för vattenkraftverk och dammar, där det behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Kemikalieinspektionen, åtgärd 1	Kemikalieinspektionen ska tillsynsvägleda länsstyrelser och kommuner samt informera allmänheten om hur kemiska produkter används så att negativ påverkan på vattenmiljön av prioriterade och särskilda förorenande ämnen enligt HVMFS 2013:19 minimeras.
Läkemedelsverket, åtgärd 1	Läkemedelsverket ska arbeta för att minska påverkan från läkemedel på vattenmiljön, särskilt med avseende på prioriterade och särskilda förorenande ämnen som påverkar förutsättningarna för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.
Naturvårdsverket, åtgärd 1	Naturvårdsverket ska identifiera behov av ökad tillämpning och ändring av befintliga styrmedel samt behov av nya styrmedel och vägledning, i syfte att förbättra förutsättningarna för att minska utsläppen av fosfor och kväve samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen via avloppsreningsverk och avloppsledningsnät.

Åtgärd enligt åtgärdsprogrammet	Kortfattad beskrivning (fullständig formulering finns i Del 4 Åtgärdsprogram 2016-2021)
Naturvårdsverket, åtgärd 2	Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter i syfte att minska utsläppen till vatten, från såväl punktkällor som diffusa källor, av prioriterade ämnen och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Naturvårdsverket, åtgärd 3	Naturvårdsverket ska i sitt arbete med att fördela bidrag till åtgärder i förorenade områden fortsätta prioritera områden med påverkan på vatten på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Naturvårdsverket, åtgärd 4	Naturvårdsverket ska inom det europeiska luftvårdsarbetet fortsatt verka för att minska depositionen av försurande ämnen såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen från internationella källor.
Naturvårdsverket, åtgärd 5	Naturvårdsverket ska vägleda länsstyrelserna och kommunerna i deras tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter, i syfte att minska utsläppen till luft av försurande ämnen såsom kväveföreningar och svaveldioxid samt prioriterade och särskilda förorenande ämnen i sådan omfattning att det bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Naturvårdsverket, åtgärd 6	Naturvårdsverket ska ta fram vägledning för markavvattningsverksamheter avseende åtgärder, i syfte att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.
Naturvårdsverket, åtgärd 7	Naturvårdsverket ska identifiera behovet av och föreslå eller utveckla förändrade eller nya styrmedel för dagvattenhantering, samt utarbeta tillsynsvägledning avseende dagvattenhantering till länsstyrelser och kommuner.
Skogsstyrelsen, åtgärd 1	Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sin tillsyn av skogsbruksverksamheter i syfte att tillräckliga åtgärder vidtas för att minimera påverkan från dessa verksamheter i anslutning till vattenförekomster där det finns risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs.
Skogsstyrelsen, åtgärd 2	Skogsstyrelsen ska utveckla och prioritera sitt arbete med information, kunskapsförmedling och återkoppling till skogsbruket, samt vid behov utveckla nya eller förändrade styrmedel eller arbetssätt på området.
Skogsstyrelsen, åtgärd 3	Skogsstyrelsen ska utveckla och implementera metoder för uppföljning av den miljöhänsyn som tas av skogsbruket, med avseende på påverkan på vattenmiljön.
Skogsstyrelsen, åtgärd 4	Skogsstyrelsen ska förbättra tillämpningen av befintliga styrmedel och/eller föreslå nya styrmedel för ekologiskt funktionella kantzoner mot sjöar och vattendrag för att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten.
Sveriges geologiska undersökning, åtgärd 1	Sveriges geologiska undersökning ska utveckla sin vägledning till sökanden om de miljökrav som kan ställas vid prövning av tillstånd för undersökning och provbrytning eller gruvverksamhet så att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Trafikverket, åtgärd 1	Trafikverket ska fortsätta utveckla och tillhandahålla kunskapsunderlag och information avseende möjligheten att minska vägars och järnvägars påverkan på vattenmiljön så att miljö kvalitetsnormen för vatten kan följas. Detta ska ske inom Trafikverkets egen organisation, till övriga väg- och banhållare och till entreprenörer som genomför kontroll, underhåll, ombyggnad och nyanläggning av vägar.
Länsstyrelserna, åtgärd 1	Länsstyrelserna ska utöka och prioritera sin tillsyn av miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter enligt 9 och 11 kap. miljöbalken, så att tillsynen med beaktande av ett avrinningsområdesperspektiv inriktas på verksamheter som bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte följs, eller riskerar att inte följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på genomförande av åtgärder som bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.

Åtgärd enligt åtgärdsprogrammet	Kortfattad beskrivning (fullständig formulering finns i Del 4 Åtgärdsprogram 2016-2021)
Länsstyrelserna, åtgärd 2	Länsstyrelserna ska bedriva tillsyn i syfte att identifiera de behov och möjligheter som finns att ställa krav på miljöhänsyn vid samtliga vattenkraftverk och dammar, på ett sådant sätt att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Länsstyrelserna, åtgärd 3	Länsstyrelserna ska via sin tillsyn eller genom vägledning till kommunerna säkerställa att verksamhetsutövare som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som påverkar vattenmiljön genomför egenkontroll och har de kontrollprogram som behövs för att möjliggöra en bedömning av verksamheternas eller åtgärdernas inverkan på den ekologiska, kemiska och kvantitativa statusen och den ekologiska potentialen i vattenförekomster.
Länsstyrelserna, åtgärd 4	Länsstyrelserna ska prioritera arbetet med långsiktigt skydd av dricksvattentäkter.
Länsstyrelserna, åtgärd 5	Länsstyrelserna ska ha åtgärdsplaner för avrinningsområden inom sina respektive län, och årligen uppdatera dem för att säkerställa att åtgärderna i planerna genomförs och följs upp.
Länsstyrelserna, åtgärd 6	Länsstyrelserna ska prioritera och utveckla sin rådgivningsverksamhet för att minska växtnäringsförluster och förluster av växtskyddsmedel till vattenförekomster där det finns en risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Länsstyrelserna, åtgärd 7	Länsstyrelserna ska utveckla sin tillsynsvägledning till kommunerna så att de kan ställa de krav som behövs för att minska växtnäringsförluster och förluster av växtskyddsmedel till vattenförekomster där det finns en risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Länsstyrelserna, åtgärd 8	Länsstyrelserna ska utveckla sin vägledning till kommunerna gällande provning och tillsyn av enskilda avlopp.
Länsstyrelserna, åtgärd 9	Länsstyrelserna ska vägleda kommunerna vid översikts- och detaljplanering så att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Länsstyrelserna, åtgärd 10	Länsstyrelserna ska i sitt arbete med bidragsansökningar och tillsyn av förorenade områden fortsätta prioritera områden med påverkan på vattenförekomster där det behövs förebyggande eller förbättrande åtgärder för att se till att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Länsstyrelserna, åtgärd 11	Länsstyrelserna ska säkerställa att kalkning av försurade sjöar och vattendrag enligt nationella riktlinjer kan fortsätta enligt den nationella kalkningsplanen och om nödvändigt utöka eller omlokalisera åtgärdsområden för kalkning.
Länsstyrelserna, åtgärd 12	Länsstyrelserna ska, inom ramen för sitt tillsynsuppdrag, kontrollera och följa upp att Trafikverket vidtar de åtgärder i det allmänna väg- och järnvägsnätet som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Kommunerna, åtgärd 1	Kommunerna ska bedriva tillsyn enligt miljöbalken inom sina verksamhetsområden, avseende verksamheter som påverkar vattenförekomster, i sådan omfattning att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas.
Kommunerna, åtgärd 2	Kommunerna ska bedriva tillsyn så att utsläppen av kväve och fosfor från jordbruk och hästhållning minskas samt att tillförseln av växtskyddsmedel minskar till vattenförekomster där det finns en risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Kommunerna, åtgärd 3	Kommuner ska prioritera och genomföra sin tillsyn så att de ställer de krav som behövs för att utsläppen av näringsämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen från avloppsledningsnät och avloppsreningsverk minskar till vattenförekomster där det finns en risk för att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.
Kommunerna, åtgärd 4	Kommunerna ska säkerställa minskade utsläpp från enskilda avlopp, genom a) att ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve där det behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas och b) att prioritera tillsynen av enskilda avlopp för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

Åtgärd enligt åtgärdsprogrammet	Kortfattad beskrivning (fullständig formulering finns i Del 4 Åtgärdsprogram 2016-2021)
Kommunerna, åtgärd 5	Kommunerna ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen.
Kommunerna, åtgärd 6	Kommunerna ska genomföra sin översikts- och detaljplanering samt prövning enligt plan- och bygglagen så att den bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Kommunerna, åtgärd 7	Kommunerna ska upprätta och utveckla vatten- och avloppsvattenplaner för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.
Kommunerna, åtgärd 8	Kommunerna ska utveckla planer för hur dagvatten ska hanteras inom kommunen med avseende på kvantitet och kvalitet.

7 Sammanvägda konsekvenser av åtgärdsprogrammet

Åtgärdsprogrammet syftar till att säkra befintligt värde, ger potential för utveckling av värde och minskar risk för kostnader längre fram. Åtgärderna i åtgärdsprogrammet syftar till att nå god status i våra vatten och med det följer att naturturism, friluftsliv, arbetstillfällen och landsbygdsutveckling också kommer att dra fördelar av åtgärdsprogrammet.

De åtgärder som behöver genomföras för att nå målen i vattendirektivet är också nödvändiga för att nå målen enligt havsmiljöförvaltningen och Aktionsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP). Hav- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för havsmiljön och Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för sjöar, vattendrag och kustvatten kompletterar varandra, framför allt vad gäller åtgärder för att minska närsaltsbelastningen till havet. I Havs- och vattenmyndighetens åtgärdsprogram för havsmiljön beskrivs mer i detalj de samlade konsekvenserna av de båda åtgärdsprogrammets bidrag till att nå fosfor och kvävebetingen i BSAP och behovet av kompletterande direkta åtgärder i kust och hav.

I den samhällsekonomiska konsekvensanalysen görs ingen bedömning av ekonomisk rimlighet, utan det är något som beaktas när miljö kvalitetsnormerna inklusive undantag fastställs. Det är också viktigt att notera att den samhällsekonomiska konsekvensanalysen utgår ifrån ett exempelscenario, och att de slutliga kostnaderna och nyttorna av genomförandet av åtgärdsprogrammet kan variera utifrån vilket styrmedel myndigheterna i realiteten väljer att tillämpa och vilka fysiska åtgärder som slutligen genomförs. Vissa åtgärder kommer dessutom att prövas av prövningsmyndigheter eller domstolar innan det slutligen fastställs vilka som ska vidtas. Det innebär att konsekvensanalysen enbart redovisar de förväntade konsekvenserna av ett av flera möjliga scenarier.

Det finnas ett flertal studier som visar på de ekonomiska nyttorna av en god vattenmiljö, till exempel intäkter och arbetstillfällen kopplade till naturturism, friluftsliv, fritidsfiske och landsbygdsutveckling. Ekoturismföreningen uppskattar till exempel värdet för den svenska naturturismen, där vattenrelaterad turism ingår, på omkring 60 miljarder kronor per år. I samma studie dras slutsatsen att sportfisket bidrar till årliga exportintäkter på upp till 4,5 miljarder kronor till den svenska besöksnäringen. Båda dessa skattningar bygger på vattnens värde vid dagens tillstånd.

Det finns endast ett fåtal kostnadsnyttoanalyser som direkt eller indirekt går att koppla till miljö kvalitetsnormerna för vatten. Det är därför inte möjligt att i detalj och för alla miljöproblem väga kostnaderna mot nyttorna med att uppnå god vattenstatus i alla vatten. Inom övergödningområdet finns dock några studier som möjliggör en avvägning mellan kostnader och nyttor. Till exempel har det internationella forskarnätverket Baltic STERN genomfört en studie där nyttan av att nå god miljöstatus i Östersjön för Sveriges del värderats till 8 miljarder kronor per år. Detta inkluderar att nå målen för övergödning enligt Aktionsplan för Östersjön (Baltic Sea Action Plan). Denna nyttovärdering kan jämföras med den beräknade kostnaden i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram på cirka 1,7 miljarder kronor per år för fysiska och administrativa åtgärder riktade mot övergödning under förvaltningsperioden 2016-2021. Även om föreslagna åtgärder inte fullt ut räcker för att nå målen i Aktionsplan för Östersjön (åtgärderna i åtgärdsprogrammen kan bidra med cirka 20 procent för fosfor och drygt 30 procent för kväve för Egentliga Östersjön) så indikerar studien ändå att nyttorna vida överstiger kostnaderna för åtgärder mot övergödning.

Dessutom ökar vattenmyndigheternas åtgärdsprogram värdet för inlandsvatten.

Sammantaget indikerar hittills genomförda studier att nyttorna vida överstiger kostnaderna för de åtgärder som ingår i vattenmyndigheternas åtgärdsprogram. Men de visar också att det är stort behov av flera kostnadsnyttoanalyser som direkt kopplar till målet god vattenstatus. I samhällsekonomiska konsekvensanalyser som den föreliggande

uppstår kostnader vanligen på kortare sikt medans nyttorna uppstår på lång eller mycket lång sikt. Det är därför viktigt med ett långsiktigt tänkande som sträcker sig bortom den kommande förvaltningscykeln. Det finns alltså mycket att vinna på att förbättra statusen i våra vatten, och det är också stora värden som står på spel om inte försämringar förhindras eller förebyggs. Cryptosporidium-utbrottet i Östersund 2010-2011 visar till exempel att kostnaderna för samhället när dricksvatten slås ut kan uppgå till så mycket som 220 miljoner kronor.

Att genomföra åtgärdsprogrammet kommer att innebära kostnader för samhället. Redan idag läggs ungefär 25 miljarder kronor på fysiska vattenvårdande åtgärder varje år. Åtgärdsprogrammet innebär en ökning av dessa kostnader med cirka 2,5 miljarder kronor, eller ca 10 procent, per år till 2021 för fysiska åtgärder. Till detta kommer administrativa kostnader för myndigheter och kommuner med cirka knappt en miljard kronor per år.

Fördelningsanalysen mellan olika aktörer visar att den absolut största kostnaden, närmare 50 procent, hamnar på enskilda. Orsaken är att ett stort antal hushåll uppskattas behöva investera i åtgärder för att förbättra reningen för enskilda avlopp. Näst högst kostnader, cirka 20 procent av den uppskattade kostnaden av åtgärdsprogrammen, tillkommer staten (exkluderat kostnader som hänförts till specifika myndigheter). Det rör framförallt prövning och tillsyn av vattenverksamheter, men gäller även fysiska restaureringsåtgärder där det saknas ansvarig verksamhetsutövare. Kostnaderna för verksamhetsutövare uppskattas utgöra 15 procent av åtgärdsprogrammen. Det rör till allra största del åtgärder för att minska påverkan från vattenkraftsproduktionen.